

Дідоборц Віктор Анатолійович,

старший судовий експерт лабораторії економічних досліджень, Науково-дослідний центр судової експертизи з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України, 01133, м. Київ, бульвар Лесі Українки, буд. 26, оф. 501, e-mail: iamdvaane@gmail.com, тел.: +38 044 59 21 401, <https://orcid.org/0000-0002-0393-3215>

ВИЗНАЧЕННЯ ЗБИТКІВ ЗАВДАНИХ УКРАЇНІ ВНАСЛІДОК АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ В РОЗРІЗІ КОМПІТЕНЦІЇ ЕКСПЕРТА ЕКОНОМІСТА

Анотація. У зв'язку із військовою агресією Російської Федерації проти України та введенням воєнного стану, на підставі Закону України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»», та веденням оборони Батьківщини багато підприємств різних форм власності призупинили свою діяльність, є підприємства що були зруйновані (або частково зазнали руйнування), також зазнала руйнування: інфраструктура та будівлі в різних містах та селищ України, знищено або пошкоджено різну техніку та майно, заміновано територію країни. Також держава Україна ініціювала: виплату фінансової допомоги в розмірі 6 500 гривень підприємцям та найманим працівникам з територій, де ведуться активні бойові дії; допомогу переселенцям; кожна сім'я, яка надала притулок вимушеним переселенцям, щомісяця отримуватиме 450 грн. компенсації на оплату комунальних послуг (за кожного, кому надано притулок). Також Україна збільшила військовий бюджет, збільшила виплати військовим, право охоронам органам та іншим. При цьому держава також зазнала втрат людського ресурсу, недоотримала валового внутрішнього продукту (ВВП), зменшено надходження до бюджету України. Вище зазначене є збитками держави, підприємств, громадян у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України. Постановою Кабінету міністрів України № 326 від 20 березня 2022 року затверджено «Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації» (далі – постанова № 326 від 20 березня 2022 року). Даною постановою поставлено перед відповідними міністерствами і органами виконавчої влади у шестимісячний строк завдання розроблення та затвердження методик, передбачених вказаним Порядком. В даній статті наведено основні методи та методики за якими на думку автора повинні розраховуватися збитки які завдані бюджету країни, підприємствам та громадянам. Також в статті виділені категорії збитків розрахунок яких відносяться до завдань судового експерта економіста в розрізі постанови № 326 від 20 березня 2022 року.

Ключові слова: збитки, недоотриманий прибуток, метод заміщення.

Didoborsch Victor Anatolievich,

Senior Forensic Expert of the Economic Research, Research Center for Forensic Examination on Intellectual Property of the Ministry of Justice of Ukraine, 01133, Kyiv, Boulevard Lesi Ukrainian, 26, of. 501, e-mail: iamdvaane@gmail.com, tel.: +38 044 59 21 401, <https://orcid.org/0000-0002-0393-3215>

DETERMINATION OF DAMAGES DUE TO UKRAINE AS A RESULT OF THE AGGRESSION OF THE RUSSIAN FEDERATION IN THE CONTRACTS OF THE ECONOMIC EXPERT'S COMPETENCE

Abstract. In connection with the military aggression of the Russian Federation against Ukraine and the imposition of martial law, on the basis of the Law of Ukraine of February 24, 2022 № 2102-IX «On approval of the Decree of the President of Ukraine» On martial law in Ukraine «, and enterprises of various forms of ownership have suspended their activities, there are enterprises that have been destroyed (or partially destroyed), also suffered destruction: infrastructure and buildings in various cities and towns of Ukraine, destroyed or damaged various equipment and property, mined territory. The state of Ukraine also initiated: the payment of financial assistance in the amount of 6,500 hryvnias to entrepreneurs and employees from territories where active hostilities are taking place; assistance to migrants; each family that provided shelter to IDPs will receive UAH 450 per month. compensation for utilities (for everyone who has been granted asylum). Ukraine has also increased its military budget, increased payments to the military, law enforcement agencies and others. At the same time, the state also suffered losses of human resources, underreceived gross domestic product (GDP), reduced revenues to the budget of Ukraine. The above is the loss of the state, enterprises, citizens in connection with the military aggression of the Russian Federation against Ukraine. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 326 of March 20, 2022 approved the «Procedure for determining the damage and damage caused to Ukraine as a result of armed aggression of the Russian Federation» (hereinafter – Resolution № 326 of March 20, 2022). This resolution sets before the relevant ministries and executive bodies within six months the task of developing and approving the methods provided for in this Procedure. This article presents the main methods and techniques according to which the author should calculate the damage to the country's budget, businesses and citizens. Also in the article the categories of losses are calculated, the calculation of which refers to the tasks of the forensic expert economist in the context of the resolution № 326 of March 20, 2022.

Keywords: Losses, lost profits, method of replacement.

Постановка питання в загальному вигляді. Україна зазнає масштабних втрат внаслідок військовою агресією Російської Федерації проти України, постає питання що відноситься до збитків, за якими методиками їх розрахувати, які збитки визначені за напрямками постанови № 326 від 20 березня 2022 року відносяться до компетенції та завдань експерта економіста.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Влітку 2020-го Віденський інститут міжнародних економічних досліджень (WIIW) провів «систематичну оцінку витрат збройного конфлікту на Донбасі». Дослідники дійшли висновку, що мінімальні витрати на реконструкцію регіону на той момент досягли \$21,7 млрд. WIIW виділили кілька напрямків:

- прями збитки від бойових дій,
- знос фондів,
- екологічні та гуманітарні проблеми.

В березні 2022 року Київська школа економіки (KSE) кажуть що лише за тиждень з 10 по 17 березня збитки держави збільшилися на \$8,3 млрд і становлять \$62,6 млрд, або 1,8 трлн грн. Ця цифра складається щонайменше з 411 навчальних закладів, 36 закладів охорони здоров'я, 1600 житлових будинків, 26 заводів або їх складів, 15 аеропортів, 6 ТЕС/ГЕС та інших об'єктів, які були зруйновані або захоплені.

Хоча чиновники називають навіть суттєвіші цифри. Перший заступник міністра економіки Денис Кудін 11 березня зазначив, що сума втрат української інфраструктури досягла \$ 119 млрд. умовах війни, що триває, дійсно практично неможливо дати точну оцінку руйнуванням.

Загальна мета цього дослідження полягає в піднятті питання якими методиками користуватись при розрахунку збитків та дослідження законодавства України в частині збитків в розрізі компетенції експерта економіста.

Викладення основного матеріалу. Згідно із Цивільним кодексом України статтею 22 «Відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди» передбачено:

«1. Особа, якій завдано збитків у результаті порушення її цивільного права, має право на їх відшкодування.

2. Збитками є:

1) втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки);

2) доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода).

3. Збитки відшкодовуються у повному обсязі, якщо договором або законом не передбачено відшкодування у меншому або більшому розмірі». [1].

Також цивільним кодексом передбачено відшкодування моральної шкоди (стаття 23).

Слід вказати, в судово-економічній експертизі за спеціальністю 11.1 «Дослідження документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності» прийнята та затверджена «Методика вирішення судово-економічною експертизою питань щодо спричинення матеріальних збитків» де передбачено що до збитків відноситься недоотриманий прибуток, втрата майна, понесені витрати [2].

Постановою КМУ №326 від 20.03.2022 затверджено «Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації». Постановою поставлено перед відповідними міністерствами і органами виконавчої влади у шестимісячний строк завдання розроблення та затвердження методик, передбачених вказаним Порядком.

Порядок встановлює процедуру визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації.

2. Визначення шкоди та збитків здійснюється окремо за напрямками:

1) людські втрати та пов'язані з ними соціальні витрати – напрям, що включає всі людські втрати (смерть або каліцтво цивільних осіб), що виникли в результаті збройної агресії Російської Федерації, а також витрати, пов'язані з призначенням різних видів державної соціальної допомоги та наданням соціальних послуг

Основні показники, які оцінюються:

- кількість цивільних осіб, загиблих внаслідок збройної агресії Російської Федерації;
- кількість цивільних осіб, які втратили місце проживання внаслідок збройної агресії Російської Федерації;
- кількість цивільних осіб, які отримують пенсію у разі втрати годувальника за осіб, загиблих в результаті бойових дій;
- кількість цивільних осіб з інвалідністю, у тому числі дітей з інвалідністю, які отримали інвалідність внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних в результаті бойових дій і пов'язаних із ними нещасних випадків, яким надаються соціальні гарантії та різні види державної соціальної допомоги;

- кількість дітей, батьки або один з батьків яких загинули (загинув) у результаті збройної агресії Російської Федерації.

Визначення шкоди та обсягу соціальних виплат, які забезпечуються відповідно до законодавства, у грошовій формі здійснюється згідно з методикою, затвердженою наказом Мінсоцполітики, за погодженням з Мінреінтеграції.

Відповідальним за визначення шкоди та збитків за наведеним напрямом є Мінсоцполітики;

2) економічні втрати, пов'язані з людськими втратами, – напрям, що включає непрямі економічні втрати, пов'язані із зменшенням чисельності населення та відповідного зменшення економічних показників країни.

Основні показники, які оцінюються:

- втрати валового внутрішнього продукту через загибель людей;
- втрати валового внутрішнього продукту через інвалідність осіб, які стали особами з інвалідністю внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних внаслідок збройної агресії Російської Федерації.

Визначення шкоди та збитків у грошовій формі здійснюється відповідно до методики, затвердженої наказом Мінекономіки, за погодженням з Мінреінтеграції.

Відповідальним за визначення шкоди та збитків за наведеним напрямом є Мінекономіки;

3) військові втрати – напрям, що включає людські та матеріальні військові втрати і витрати, пов'язані з бойовими діями.

Основні показники, які оцінюються:

- людські втрати (загибель, смерть військовослужбовців Збройних Сил, інших складових сил оборони) під час участі в антитерористичній операції, заходах із забезпечення національної

безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації;

- витрати на виплату одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців під час участі в антитерористичній операції, заходах із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації;

- матеріальні військові втрати та витрати, пов'язані з бойовими діями;

- витрати на утилізацію пошкодженої техніки і боєприпасів;

- витрати, пов'язані з розмінуванням зон бойових дій;

- кошти, стягнуті з Міноборони та інших суб'єктів сектору безпеки і оборони на підставі рішень судів України, за втрати, завдані протиправними діями Російської Федерації у вигляді терористичних актів, диверсій.

Визначення шкоди та збитків здійснюється відповідно до методики, затвердженої наказом Міноборони, за погодженням з Мінреінтеграції.

Відповідальним за визначення шкоди та обсягу збитків за наведеним напрямом є Міноборони;

4) втрати, пов'язані із забезпеченням публічної безпеки і порядку, боротьби із злочинністю, забезпеченням безпеки дорожнього руху, – напрям, що включає людські та матеріальні втрати і витрати правоохоронних органів, пов'язані із забезпеченням публічної безпеки і порядку, боротьби із злочинністю, забезпеченням безпеки дорожнього руху.

Основні показники, які оцінюються:

- людські втрати (загибель, смерть працівників правоохоронних органів, осіб рядового і начальницького складу) під час участі в антитерористичній

операції, заходах із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації;

- витрати на виплату одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності працівників правоохоронних органів, осіб рядового і начальницького складу під час участі в антитерористичній операції, заходах із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації;

- матеріальні втрати правоохоронних органів, пов'язані із забезпеченням публічної безпеки і порядку, боротьби із злочинністю, забезпеченням безпеки дорожнього руху в районі здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації;

- витрати на утилізацію (списання) пошкодженої техніки та іншого майна.

Визначення шкоди та збитків в натуральній і грошовій формі здійснюється відповідно до методики, затвердженої наказом МВС, за погодженням з Мінреінтеграції.

Відповідальним за визначення шкоди та збитків за наведеним напрямом є МВС;

5) втрати житлового фонду і об'єктів житлово-комунального господарства – напрям, що включає втрати житлового фонду і об'єктів житлово-комунального господарства, об'єкти незавершеного будівництва житлової нерухомості, дачних і садових будинків, фактичні витрати, здійснені для їх відновлення.

Основні показники, які оцінюються:

- вартість зруйнованого та пошкодженого житла, яке потребує відновлення;

- вартість зруйнованих та пошкоджених об'єктів житлово-комунального господарства, які потребують відновлення;

- фактичні витрати, здійснені для відновлення пошкодженого житлового фонду і об'єктів житлово-комунального господарства;

- фактичні витрати на здійснення грошової компенсації постраждалим, житлові будинки (квартири) яких зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої збройною агресією Російської Федерації;

- вартість зруйнованих та пошкоджених об'єктів малоповерхового житлового будівництва, у тому числі дачного та садибного типу, а також їх частини;

- вартість зруйнованих та пошкоджених об'єктів незавершеного житлового будівництва.

Визначення шкоди та обсягу збитків здійснюється відповідно до методики, затвердженої наказом Мінрегіону, за погодженням з Мінреінтеграції.

Відповідальними за визначення шкоди та збитків за наведеним напрямом є обласні, Київська міська державні адміністрації (на період воєнного стану – військові адміністрації);

б) втрати земельного фонду – напрям, що включає втрати земельного фонду, а також пов'язану з ними упущену вигоду.

Основні показники, які оцінюються:

- фактичні витрати на рекультивацію земель, які були порушені внаслідок бойових дій, будівництва, облаштування та утримання інженерно-технічних і фортифікаційних споруд, огорож, прикордонних знаків,

прикордонних просік, комунікацій для облаштування державного кордону;

- завдані збитки власникам (землекористувачам) земельних ділянок сільськогосподарського призначення;

- витрати на відновлення меліоративних площ;

- витрати на розмінування.

Визначення шкоди та збитків здійснюється відповідно до методики, затвердженої наказом Мінрагполітики, за погодженням з Мінреінтеграції.

Відповідальними за визначення шкоди та збитків за наведеним напрямом є обласні, Київська міська державні адміністрації (на період воєнного стану – військові адміністрації);

7) втрати лісового фонду – напрям, що включає втрати лісонасаджень та пов'язані із ними витрати.

Основні показники, які оцінюються:

- втрати лісгосподарського виробництва, спричинені обмеженням прав землекористувачів;

- втрати лісочористувачів, заподіяні тимчасовим зайняттям земельних ділянок, встановленням обмежень щодо їх використання та неодержання доходів у зв'язку з тимчасовим невикористанням земельних ділянок.

Визначення шкоди та збитків здійснюється відповідно до методики, затвердженої наказом Міндовкілля, за погодженням з Мінреінтеграції.

Відповідальним за визначення шкоди та збитків за наведеним напрямом є Міндовкілля;

8) втрати надр – напрям, що включає втрати надр, заподіяні самовільним їх користуванням, а також екологічну шкоду, завдану навколишньому природному середовищу під час самовільного користування надрами.

Основні показники, які оцінюються:

- обсяг самовільного, в тому числі незаконного, користування надрами;

- екологічна шкода в результаті самовільного користування надрами.

Визначення розміру відшкодування збитків здійснюється відповідно до методик, затверджених наказами Міндовкілля, за погодженням із Мінреінтеграції.

Відповідальним за визначення шкоди та збитків за наведеним напрямом є Міндовкілля;

9) втрати акваторії – напрям, що включає втрачену частину територіальних вод України в акваторії Чорного та внутрішніх вод України в акваторії Азовського морів.

Основні показники, які оцінюються:

- упущена вигода в результаті втрати частини територіальних вод України в акваторії Чорного та внутрішніх вод України в акваторії Азовського морів;

- екологічна шкода, завдана акваторії Чорного і Азовського морів в межах територіальних і внутрішніх вод України;

- матеріальні втрати, завдані у зв'язку з відсутністю доступу держави Україна до розвідки та розробки природних ресурсів свого континентального шельфу.

Визначення шкоди та збитків здійснюється відповідно до методики, затвердженої наказом Міндовкілля, за погодженням з Мінреінтеграції.

Відповідальним за визначення шкоди та збитків за наведеним напрямом є Міндовкілля;

10) збитки, завдані природно-заповідному фонду, – напрям, що включає збитки, завдані територіям та об'єктам природно-заповідного фонду, та пов'язані із ними витрати.

Основний показник, який оцінюється:

- збитки, завдані територіям та об'єктам природно-заповідного фонду

внаслідок пошкодження чи знищення природних комплексів та об'єктів в їх межах.

Визначення шкоди та збитків здійснюється відповідно до методики, затвердженої наказом Міндовкілля за поданням Держекоінспекції.

Відповідальним за визначення шкоди та збитків за наведеним напрямом є Міндовкілля;

11) втрати інфраструктури транспорту, телекомунікаційної мережі і зв'язку – напрям, що включає зруйновані або пошкоджені автомобільні, залізничні шляхи, транспортні розв'язки, телекомунікаційні мережі та інші об'єкти транспортної інфраструктури.

Основні показники, які оцінюються:

- протяжність втрачених, знищених або пошкоджених автомобільних доріг та їх складових;

- протяжність втрачених, знищених або пошкоджених залізничних колій;

- втрачені, знищені або пошкоджені об'єкти транспортної інфраструктури;

- втрачені, знищені або пошкоджені об'єкти рухомого майна транспорту та телекомунікаційної мережі і зв'язку;

- втрачені, знищені або пошкоджені об'єкти зв'язку, телекомунікаційної мережі.

Визначення шкоди та збитків здійснюється відповідно до методики, затвердженої наказом Мінінфраструктури, за погодженням з Мінцифри та Мінреінтеграції.

Відповідальним за визначення шкоди та збитків за наведеним напрямом є Мінінфраструктури;

12) втрати енергетичної інфраструктури – напрям, що включає зруйновані газо-, нафтопроводи, лінії електропередачі, інші об'єкти енергетичної інфраструктури.

Основні показники, які оцінюються:

- протяжність втрачених, знищених або пошкоджених газо-, нафтопроводів;

- протяжність втрачених, знищених або пошкоджених ліній електропередачі;

- вартість втрачених, знищених або пошкоджених об'єктів енергетичної інфраструктури;

- вартість втрат (витоку) природного газу у разі пошкодження газопроводів та газорозподільних станцій.

Визначення шкоди та збитків здійснюється відповідно до методики, затвердженої наказом Міненерго, за погодженням з Мінреінтеграції.

Відповідальним за визначення шкоди та збитків за наведеним напрямом є Міненерго;

13) втрати культурної спадщини – напрям, що включає втрати об'єктів культурної спадщини.

Основні показники, які оцінюються:

- вартість шкоди, завданої пам'ятці культурної спадщини;

- вартість шкоди, завданої незаконними археологічними дослідженнями;

- моральна шкода, завдана у зв'язку з відсутністю доступу громадян держави до культурної спадщини України.

Визначення вартості моральної шкоди та шкоди, завданої незаконними археологічними дослідженнями, здійснюється відповідно до методики, затвердженої наказом МКІП, за погодженням з Мінреінтеграції.

Відповідальним за визначення шкоди за наведеним напрямом є МКІП;

14) економічні втрати підприємств – напрям включає втрати підприємств усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна, а також упущену вигоду від

неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності.

Основні показники, які оцінюються:

- вартість втраченого, знищеного чи пошкодженого майна державних підприємств;

- вартість втраченого, знищеного чи пошкодженого майна підприємств недержавної форми власності;

- упущена вигода державних підприємств;

- упущена вигода підприємств недержавної форми власності;

- втрати державних підприємств від неоплачених товарів, робіт та послуг, наданих та спожитих на тимчасово окупованих територіях;

- втрати підприємств недержавної форми власності від неоплачених товарів, робіт та послуг, наданих та спожитих на тимчасово окупованих територіях.

Визначення шкоди та збитків підприємств здійснюється відповідно до методики, затвердженої спільним наказом Мінекономіки та Фонду державного майна, за погодженням з Мінреінтеграції.

Відповідальними за визначення шкоди та збитків за наведеним напрямом є:

міністерства, інші центральні та місцеві органи виконавчої влади, які є уповноваженими органами управління, – в частині підприємств, що належать до сфери їх управління;

обласні, Київська міська державні адміністрації (на період воєнного стану – військові адміністрації), – в частині підприємств недержавної форми власності, які знаходяться на території відповідних областей та м. Києва;

15) втрати установ та організацій – напрям, що включає втрати установ та організацій усіх форм власності внаслідок

лідок знищення та пошкодження їх майна.

Основні показники, які оцінюються:

- вартість втраченого, знищеного чи пошкодженого майна державних установ та організацій;

- вартість втраченого, знищеного чи пошкодженого майна установ та організацій недержавної форми власності;

- упущена вигода державних установ та організацій;

- упущена вигода установ та організацій недержавної форми власності.

Визначення шкоди та збитків здійснюється відповідно до методики, затвердженої спільним наказом Мінекономіки та Фонду державного майна, за погодженням з Мінреінтеграції.

Відповідальними за визначення шкоди та збитків за наведеним напрямом є:

міністерства, інші центральні та місцеві органи виконавчої влади, які є уповноваженими органами управління, – в частині установ та організацій, що належать до сфери їх управління;

обласні, Київська міська державні адміністрації (на період воєнного стану – військові адміністрації), – в частині установ та організацій недержавної форми власності, які знаходяться на території відповідних областей та м. Києва.

3. Переліки основних показників в межах кожного напрямку не є вичерпними і можуть бути доповнені у зазначених методиках.[3].

Слід зазначити, що початковим етапом у процедурі визначення збитків від військових збройних конфліктів є фіксація зруйнувань та пошкоджень в режимі хронології.

Офіс Президента України, Міністерство економіки України та KSE Institute започатковано проект «Росія

заплатить» (<https://damaged.in.ua/>). Його найперша ціль фіксація та створення найповнішого переліку усього, що було зруйновано і продовжує руйнуватися у війні, яку Російська Федерація розв'язала проти України.

Також на думку автора по кожному зруйнованому об'єкту повинні відкриватися кримінальні провадження, та фіксація руйнувань, в подальшому всі кримінальні провадження повинні бути узагальненні в одному провадженні та виведена загальна сума збитків.

Згідно із Постановою «Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації» № 326 від 20.03.2022 визначення шкоди та збитків здійснюється окремо за напрямками, також визначенні відповідальні міністерства.

З вище зазначеного переліку напрямків визначення шкоди, до компетенції та завдань експертів економістів відноситься:

1) п. 3 порядку № 326 від 20.03.2022 «військові втрати» та п. 4 порядку № 326 від 20.03.2022 «безпека» до завдань, які можуть вирішуватися експертом економістом, відноситься: – загальна кількість грошових коштів перерахованих на виплату військовим, документально підтвердити витрати на утилізацію знищеного майна, документально підтвердити облік майна;

2) п. 5 порядку № 326 від 20.03.2022 «житло» до завдань, які можуть вирішуватися експертом економістом, відноситься: підтвердити фактичні витрати на здійснення грошової компенсації постраждалим, житлові будинки (квартири) яких зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої збройною агресією Російської Федерації (слід вказати встановлення вартості

житлових будівель та споруд, та встановлення вартості по відновленню цього майна відноситься до завдань будівельно-технічної експертизи);

3) п. 9 порядку № 326 від 20.03.2022 «акваторія» до завдань, які можуть вирішуватися експертом економістом, відноситься: підтвердити, розрахувати упущену вигоду від втрати акваторії;

4) п. 14 порядку № 326 від 20.03.2022 «економічні втрати підприємств» до завдань, які можуть вирішуватися експертом економістом, відноситься: упущена вигода підприємств різної форми власності, підтвердити нестачу ТМЦ, наявність дебіторської або кредиторської заборгованості підприємств;

5) п. 15 порядку № 326 від 20.03.2022 «втрати установ» до завдань, які можуть вирішуватися експертом економістом, відноситься: упущена вигода установ, підтвердити нестачу ТМЦ, наявність дебіторської або кредиторської заборгованості.

На даний час, методики за якими розраховувати вище зазначені збитки з порядку № 326 від 20.03.2022 вже розроблені, а саме: методики проведення судових експертиз «Методи, способи та прийоми, які використовуються при проведенні судово-економічних експертиз»; методика вирішення судово-економічною експертизою питань щодо спричинення матеріальних збитків та інші.

Слід вказати даний перелік не повний, так наприклад при знищення підприємства, в цьому випадку можливо декілька способів розрахунку: 1) Оцінщик розраховує вартість цілісного майнового комплексу; 2). Вартість цілісного майнового комплексу розраховується комплексною експертизою (економічною, товарознавчою, авто товарознавчою та будівельною). На думку автора знищення майна не-

обхідно розраховувати з врахуванням витрати на відтворення (заміщення) що передбачено Національним стандартом № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав». Тобто вартість знищеного майна визначається вартістю будівництва аналогічного підприємства, при умові укладанні договорів на будівництво та поставку обладнання (аналогічного що було на зруйнованому) для нового підприємства то його вартість буде складатися вартістю укладених договорів та вартість демонтажу зруйнованих обладнань та приміщень.

Висновки та перспективи подальших розробок. Узагальнюючі результати дослідження, викладеного у цій публікації. На думку автора на даний час вже розроблені методики за якими можна розраховувати збитки які завдаються Україні внаслідок військової агресії Російської Федерації, за напрямками зазначених в постанові № 326 від 20 березня 2022 року що відносяться до компетенції та завдань експерта економіста.

При цьому слід зазначити що в «Основних принципах та керівних положеннях, що стосуються права на правовий захист і відшкодування збитку для жертв грубих порушень міжнародних норм в галузі прав людини та серйозних порушень міжнародного гуманітарного права, ООН від 25.07.2005 передбачено: ст. 20. Компенсацію слід надавати за будь-якого, хто піддається економічної оцінці збитків у встановленому порядку та пропорційно серйозності порушення та обставин кожного випадку, є результатом грубих порушень міжнародних норм у галузі прав людини та серйозних порушень міжнародного гуманітарного права, включаючи: а) фізичні або психічні збитки; б) втрачені можливості, у тому

числі в області працевлаштування, освіти та отримання соціальних пільг; с) матеріальні збитки та упущену вигоду, у тому числі втрату можливості заробітку; d) моральні збитки; e) витрати на правову або експертну допомогу, ліки та медичне обслуговування, а також на послуги психологічних та соціальних служб. [4].

В постанові № 326 від 20 березня 2022 року не зазначено, та потребують узгодження способи розрахунку: втрачених можливостей, у тому числі в області працевлаштування, освіти та отримання соціальних пільг; матеріальних збитків та упущеної вигоди, у тому числі втрату можливості заробітку; моральних збитків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/435-15> (дата звернення: 13.04.2022);

2. Методика вирішення судовоекономічною експертизою питань щодо спричинення матеріальних збитків/ Міністерство юстиції України, КНДІСЕ реєстраційний код № 11.0.22. – 2004. – рішення про державну реєстрацію 03.03.2010;

3. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації : Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 20.03.2022 № 326 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/326-2022-%D0%BF> (дата звернення: 15.04.2022);

4. Основні принципи та керівні положення, що стосуються права на правовий захист і відшкодування збитку для жертв

грубих порушень міжнародних норм в галузі прав людини та серйозних порушень міжнародного гуманітарного права : Принципи; ООН від 25.07.2005 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_e53 (дата звернення: 19.04.2022).

REFERENCES:

1. Civilnij kodeks Ukraїni [Civil Code of Ukraine]. (n.d). *zakon.rada.gov.ua* Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/435-15> [in Ukrainian].

2. Metodika virishennja sudovoekonomichnoju ekspertizuju pitan' shhodo sprichinnja material'nih zbitkiv [Methodology for resolving forensic economic issues of causing material damage] [in Ukrainian].

3. Postanova Kabinetu Ministriv Ukraїni "Pro zatverdzhennja Porjadku viznachennja shkodi ta zbitkiv, zavdanih Ukraїni vnaslidok zbrojnoї agresii Rosijs'koї Federacii" [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the Procedure for determining the damage and losses caused to Ukraine as a result of the armed aggression of the Russian Federation"]. (n.d). *zakon.rada.gov.ua* Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/326-2022-%D0%BF> [in Ukrainian].

4. Osnovni principi ta kerivni polozhennja, shho stosujut'sja prava na pravovij zahist i vidshkoduvannja zbitku dlja zhertv grubih porushen' mizhnarodnih norm v galuzi prav ljudini ta serjoznih porushen' mizhnarodnogo gumanitarnogo prava [Basic principles and guidelines concerning the right to legal protection and compensation for victims of gross violations of international human rights law and serious violations of international humanitarian law].(n.d). *zakon.rada.gov.ua* Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/go/995_e53 [in Ukrainian].